

DÜNYA GEZGİNİ KUŞLAR

Fleur Daugey • Sandrine Thommen

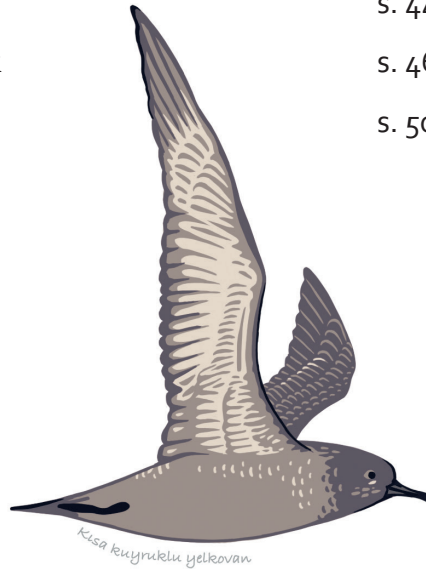

Türkçesi: Ayşe Güren

İçindekiler

Kırlangıçlar kış uykusuna yatar mı?	s. 4
Neden göçüyorlar?	s. 8
Maceracılar mı yoksa evcimenler mi?	s. 10
Dikkat, değişiyorlar!	s. 12
Gökyüzündeki yollar	s. 16
Şey, nereden gidiyoruz?	s. 20
Hava maratonu	s. 24
Felaket senaryosu	s. 26
Göç şampiyonları	s. 28
Korkmuyoruz ki!	s. 32
Gececil mi, gündüzcül mü?	s. 34
Gezginler çetesi	s. 38
Yolculuğun sonu mu?	s. 42
İklim değişiyor, tabii yolculuk da	s. 44
Dünya gezgini kuşların sırlarına ermek	s. 46
Göç rekorları	s. 50

Kırlangıçlar kış uykusuna yatar mı?

İnsanlar, tarih boyunca kırlangıçların kış aylarında gözden kaybolmasını açıklayabilmek için çok tuhaf söylenceler ürettiler. O günlere gidip onlara kulak verelim mi?

Taşkın bir hayal gücü

Çok eski zamandan beri insanlar, kış yaklaşırken kuşların gittiğini biliyordu. Kutsal kitapta ve Homeros'un *İlyada*'sında göçmen kuşların güneye doğru uçtuğuna değiniliyordu. Kuşların ilkbaharda geri döndüğünü, böylece güzel günlerin geleceğini müjdelediklerini de gözlemlemişlerdi. Yine de göç olayı çok fazla sırla çevriliydi. Birdenbire kaybolan bu kuşlar hakkındaki sayısız inanç yüzyıllarca sürdü.

Bu inançların bir kısmının kaynağında ünlü Aristo vardır. M.Ö 350 yılında yaşayan bu Yunan filozofu, bitkiler ve hayvanlar üzerine çok fazla yazdı. Ama doğanın nasıl işlediğini keşfetmek için gözlem ve deney yapan bugünün araştırmacıları gibi bir bilim insanı değildi. Hayal gücünü, çoğu kez serbest bırakıyor, gerçek olup olmadıklarına bakmadan kendisine anlatılan öyküleri yazıyordu.

Örneğin, kimi kuşlara büyümlü güçler atfediyordu. Aristo'ya göre **kızılgerdan** ve **kızılkuyruk** tek ve aynı cinsti. Kızılgerdan, yazları kızılkuyruğa dönüşen bir kış kuşuydu. Ayrıca, yazın gözlemlediği **boz ötleğen**lerin kışın **karabaşlı ötleğen**lere dönüştüğünü düşünüyordu. Ne hayal gücü ama!

Bir kaya kovuğunda

Aristo'nun kuşlar hakkında anlattığı başka bir öykü de doğru değildi ancak XIX. yüzyıla kadar bilim insanları bu öyküye inandı. Turna ve pelikan gibi kimi kuşların güneye gittiğinden kuşkusu yoktu. Ama diğer kuşların kış uykusuna yattığına inanıyordu. Ayların, dağ sıcanlarının kış uykusuna yattığı biliniyordu; peki bu, kuşlar için de geçerli olamaz mıydı?

Aristo'ya göre, çaylaklar, kırlangıçlar, leylekler, kumrular, tarlakuşları ve karatavuklar saklanıyor, baharda uyanmak üzere bütün kış uyuyorlardı. Kırlangıçlar, haklarında en çok hikâye anlatılan kuşlardır. Aristo şöyle yazar: "Kovuklarda çok sayıda kırlangıç bulduk; hepsinin tüyleri dökülmüştü." Aristo, kırlangıçların bahardan önce yeniden tüylendiğini düşünüyordu. Ortaçağ boyunca herkes, kırlangıçların kışları kış uykusuna yattığına inandı.

Gölün dibinde

Kimileri daha akıl almaz efsaneler üretti. 1555'te İsveçli başpiskopos Olaus Magnus, kırlangıçların biyolojisini ayrıntılarıyla anlattığı bir kitap yazdı. Magnus, bu kuşların bir kısmının kışları sıcak ülkelere gittiğini kabul ediyor; ama diğerlerinin gagaları, kanatları ve ayaklarıyla birbirine yapışıp kocaman bir top oluşturduğunu ve gölün dibine çöktüğünü söylüyor. Balıkların, ağlarında kimi kez böyle kırlangıç topları bulduklarını iddia edip bizi inandırmaya çalışıyor.

Kırlangıçların suyun dibinde boğulmadan yaşayabildiklerine nasıl inanılır?

* Dilimizde suna olarak bilinen bu kuş, Fransızca adını "*L'histoire de la nature des oiseaux*" kitabında türü ilk kez betimleyen doğa bilimci Pierre Belon'dan almıştır ve Belon sunası (Tadorne de Belon) olarak bilinir. e.n.

Ortaçağ'da bir bilgin, bu gülünç fikirlerle savaşmayı denedi. Söz konusu kişi, kırmızı gagalı harika bir kuşa, sunaya* adını vermiş olan Pierre Belon'du. Bu kuşbilim uzmanı, söylenceleri tekrarlamak ya da yenilerini uydurmak yerine kışları Akdeniz ülkelerine yolculuk etti. Mısır'ın çayırıklarında hem leylekleri hem de Afrika'ya ve Arabistan'a göç etmekte olan kırlangıçları ve kumruları gözlemledi. Belon böylece 1553'te, bu kuşların kış uykusuna yatmadığını, hepsinin pekâlâ göçmen olduğunu ilan etti. Ama ona inanmayanlar da vardı. XIX. yüzyıla kadar bilginler bu konuda kimin haklı olduğu üzerine çekişip durdular.